

Turnai Tímea BAROKK POMPA A SZÍNPADON

Jezsuita iskolák és mesterek színpadképei - A szakrális szépség misztériumai

Történetünk kezdete arra az időre tehető, mikor az 1890-es években idősebb Storno Ferenc műgyűjtő, festőművész, restaurátor megvásárolta a barokk iskola működésének lenyomatait, a drámai hatású, dekoratív képzőművészeti gyűjteményt, az úgynevezett Jezsuita Díszletkönyvet Sopronban. De a rajzok egy jóval korábbi barokk korról és színpadtervezési iskoláról mesélnek, melyek a barokk pompa kivitelezésének rejtelseibe vezetnek be minket. A lapok és készítőik sem tagolhatók egységes albumba, többféle előadás és alkotó reprezentatív munkái, melyek az 1720-as évekből származnak. A jezsuita iskola színpadi kultúrájának legjellemzőbb emlékei maradtak fenn e rajzokon és metszeteken. Ezen művészi alkotások segítségével rekonstruálhatjuk a XVII. és XVIII. század ünnepi játékeit, előadásait.

A vasgallusz- és bisztertintával, rongypapírra készült, színezett rajzok, akvarellek, metszetek számos mester munkájának képei, működő díszletekről, színpadi kellékekről, ünnepi dekorációkról, allegorikus jelenetekről, festett háttérvasznakról, szabadtéri szakrális és világi játszóhelyekről, szökőkutakkal ellátott barokk kertekről. A jezsuita előadások nézőseregének nagy száma indokolta, hogy a templomok mellett főúri kerteket, városi főtereket is használjanak szabadtéri színpadként. Ezen a szokatlan helyeken viszont speciális méretű és mozgatású, látványos díszletelemekben kellett gondolkodni. A *Képíró ikonok és szcenikai iskolák* című sorozatunk előző számában leírt Jaschik Álmos-féle "repülés boldogsága" itt a díszletelemek barokk látványában, pompájában, különleges mozgatásában nyilvánult meg. De a speciális egységek mellett óriási háttérfüggönyöket is megfestettek egy-egy színpadkép szimbolizálására, és város-, illetve várrészleteket is megépítettek a nagyszámú közönség elkápráztatására. A rendkívül díszes kompozíciók teátrális hatást keltenek. Egyediségük abban rejlett, hogy köztük felbukkantak nemcsak magyar, de számos európai szakrális és udvari játék képei, kiemelkedő alkotóktól, a megvalósulás látványvilágáról.

Számunkra az egyik legérdekesebb momentum a barokk látvány elképzeléséhez és újrafogalmazásához, hogy ezek a rajzok a díszletfestő-kivitelező műhelyek számára készültek, vagyis úgynevezett kivitelezési tervek, rajzok. Az egyházi ünnepeken tartott előadások alkalmából a templomok mellett a főúri kerteket is színpadszerűen képezték ki, sőt magát az ünnepet is teátrumként fogták fel és "játszották el".

A *Theatrum Sacrumok* között a jezsuita iskolák fordították a legtöbb energiát és pompát a művészi kifejezésre és a vizualitásra. Emelő és süllyesztő gépezetek és sok más színpadi szerkezet, rendkívül bonyolult megoldásokkal segítette a látvány és képiség megjelenítését. Mindezek a barokk kastélyszínházak jellemző díszletei is voltak, melyekről a kertrészletek, utcarészlet, íves átjárók, római tábor, várrészlet, tengerparti táj és kovácműhelyek képei is tanúsodnak. Különlegességük nemcsak a díszletműhelyeknek készült kivitelezési tervekben keresendő, hanem abban is, hogy ezeket tartalmilag ugyanúgy használták történelmi drámák előadásainál, mint mitológiai történetek megjelenítésére, vagy szakrális ünnepek színpadi ábrázolására. Megszemélyesített allegóriák, antik istenek, esthajnalcsillag jelenik meg a barokk kellékelemek, színpadi kocsik tereiben. Mindezek mellett a jezsuita iskolák rendkívül jelentős opera és balett előadásokat is rendeztek szerte Európában, főként a királyi udvarok számára. A gyűjteményben ezek a megvalósult díszletrajzok, látványelemek külön egységet képeznek.

Valamivel kisebb, de ugyancsak látványos díszletekkel működött a magyarországi Esterházy család barokk színpada is, de annak jelentősége másképp értelmezhető: a városi kultúra és színházi élet megerősödését jelentette hazánkban. A díszítésben itt is félretettek minden tartózkodást, az aprólékos részletek tökéletes kidolgozására és megépítésére törekedtek.

II. János Pál pápa a művészekhez intézett vatikáni levelében a képzőművészetnek ezen ágát, mint a "szépség, a misztérium titkos írása, utalás az örökkévalóra" említi. A szépség azon óceánjához hasonlítja, "ahol a csodálkozás megrészegült csodálattá és kimondhatatlan örömmé válik."

Ezeknek az előadásoknak, és számos jelenetüknek színpadterveit, kivitelezési rajzait vásárolta meg az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet 1965-ben Storno Ferenc örökösaitől, szcenikai gyűjteménye számára. Ezzel a színháztörténet talán legkorábbi, de legértékesebb eredeti dokumentumait őrizhetjük, feltérképezve e korszak csodálatos látványvilágát és kivitelezési praktikáit.

A számos külföldi és magyarországi méltatás ellenére eddig nem kerültek széles nyilvánosság elé, nem váltak tárlat anyagává az eredeti rajzok, díszletképek. A nemzetközi viszonylatban is páratlan jelentőségű kollekció a spektákulumok grandiózus világát varázsolja elénk. A 2010 őszi megvalósuló, különleges tárlatban kiemeljük az előadások rézmetszeteit, a különleges faldekorációkat, az ünnepi kelléktervek színezett rajzait, számos eredeti, tartalmában és megvalósításában különleges látványtervet. A Szakrális Hétre tervezett megnyitó illeszkedik a művészi programsorozat célkitűzéséhez, miszerint az élet azon kalandjára világít rá, mely képes az embert megszabadítani a haszontalanság és hiábavalóság érzetétől. A szépség, igazság, művészet egyedi és megismételhetetlen találkozására kerül sor a Bajor Gizi-villában. A miniatűr ösztönművészeti barokk fesztivál célja, hogy a barokk kamarazenével, a jezsuita iskoladráma egy-egy részletének előadásával, barokk látvánnyal és tárlattal a pompa és szakralitás egységét mutassa be a mai színpadon.

A barokk tárlat és rendezvényei 2010. szeptember 18-án, szombat délután 3 órakor nyílnak a Bajor Gizi Színházmúzeumban.

JEZSUITA DÍSZLETTERVEK

